

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Pääjohtaja Erkki Liikanen

Ilman kilpailua ei synny hyvinvointia

TALOUS 2007 -seminaari

26.10.2006

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Euroopan haasteet

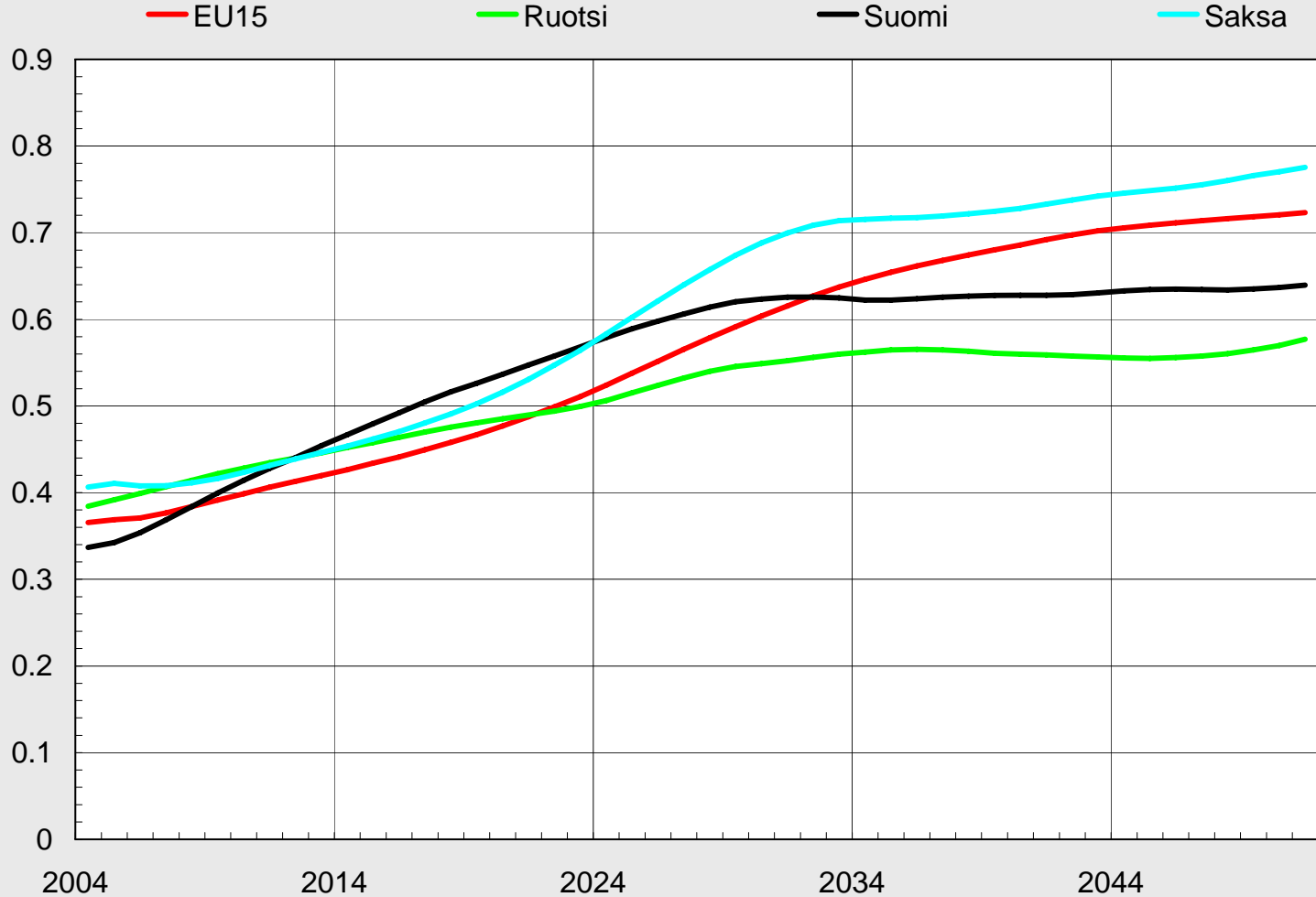
- "Vanha manner" vanhenee
 - Keskimääräinen elinikä on pidentynyt ja sen odotetaan pitenevän edelleen
 - Syntyvyys on alentunut - joskaan sen ei enää odoteta laskevan
- Ikääntymisen aiheuttamat kustannukset on kyettävä hoitamaan samaan aikaan kun työpanoksen määrä vähenee
- Vain talouskasvu mahdollistaa julkisten palveluiden ja tulonsiirtojen rahoituksen
 - Jatkossa talouskasvu on yhä enemmän (työn) tuottavuuden kasvun varassa

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Väestö ikäänty

Vanhuushuoltosuhte = yli 60 vuotiaiden suhde 15-59 vuotiaisiin

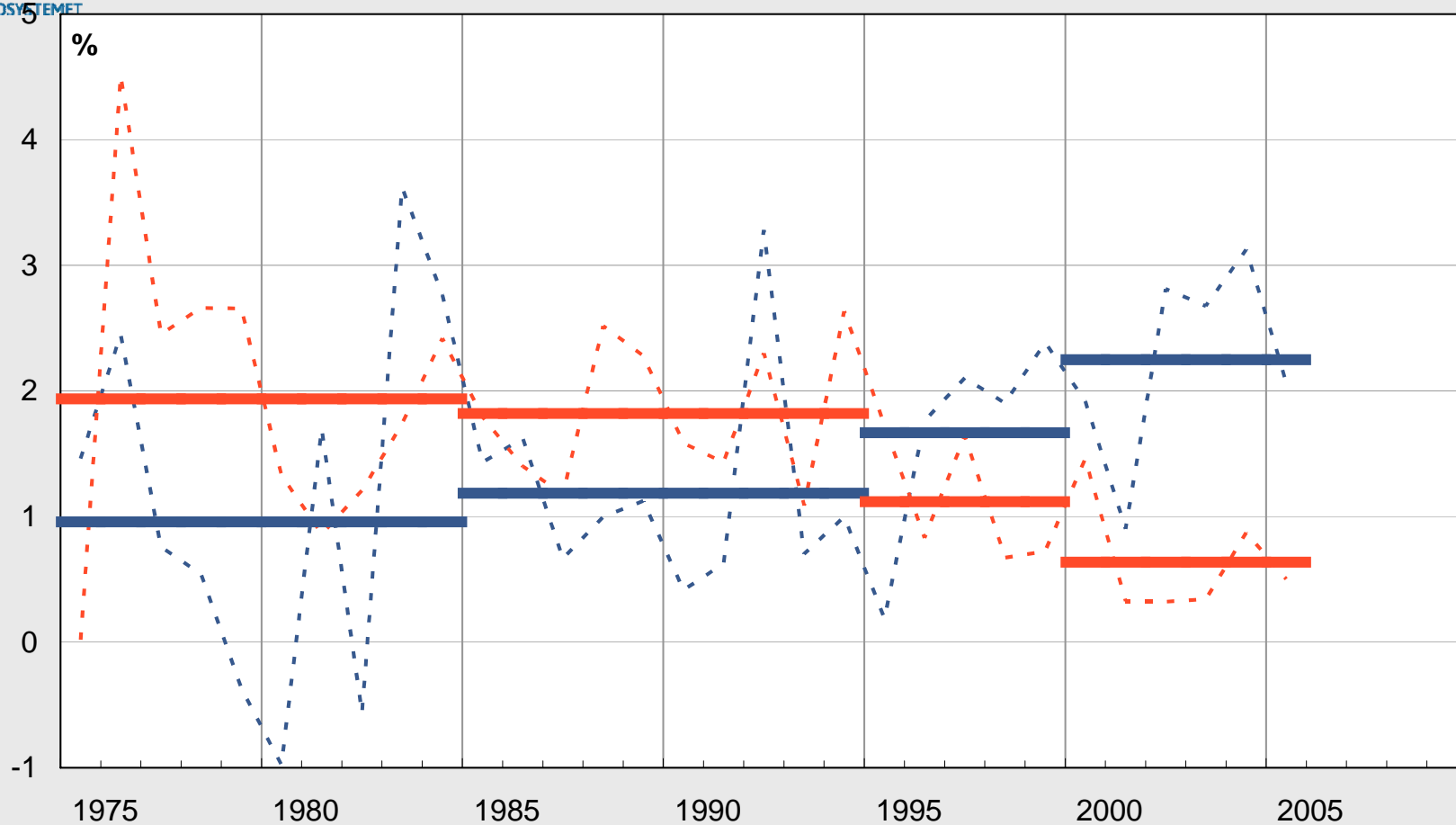
Lähde: Eurostat, Suomen Pankki

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Työn tuottavuuden kasvu

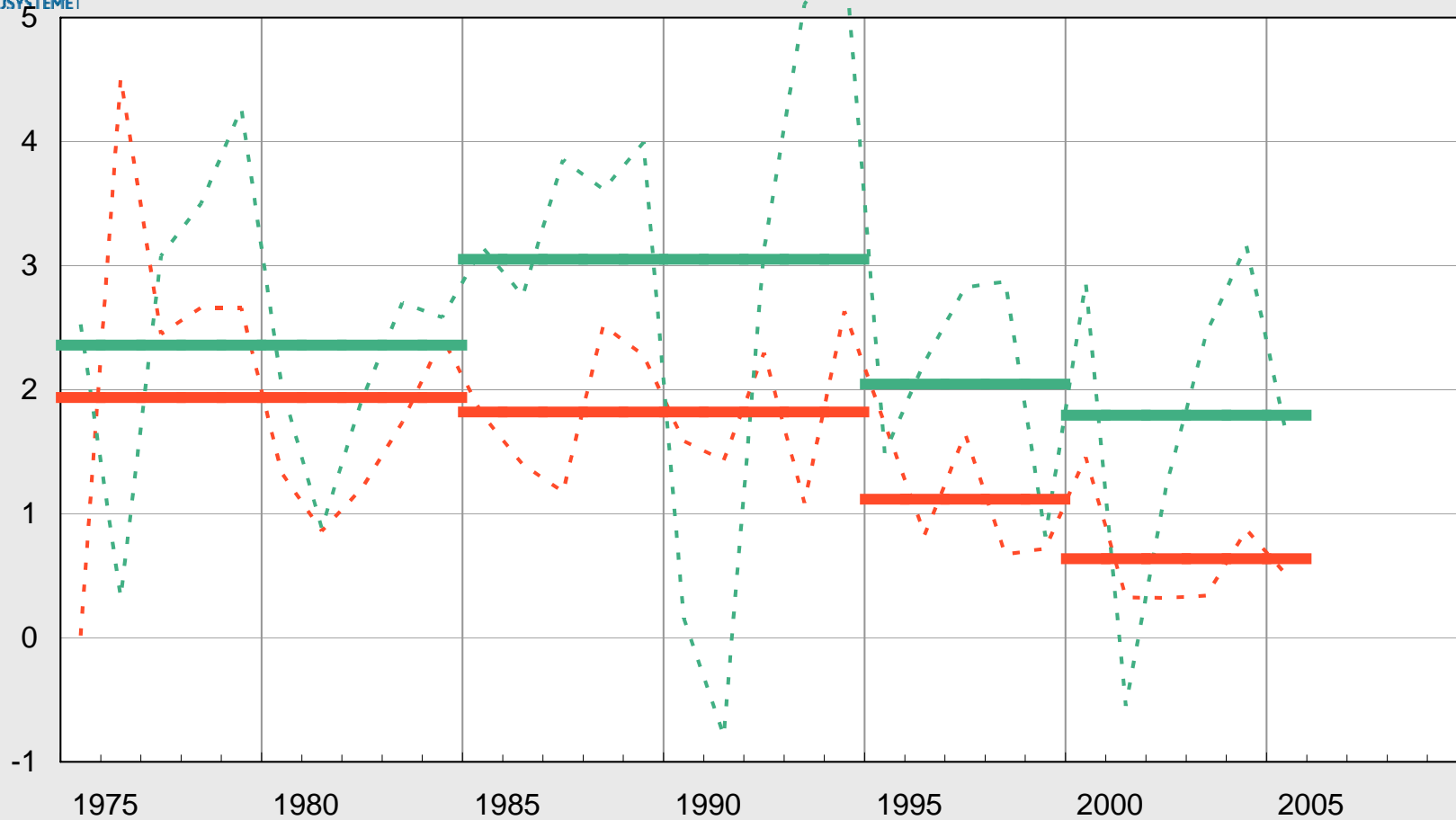
- - - Yhdysvallat
- - - Euroalue
- Yhdysvallat keskiarvo
- Euroalue keskiarvo

Lähde: OECD Economic Outlook 79.

Työn tuottavuuden kasvu

- - - Euroalue
- - - Suomi
- Euroalue keskiarvo
- Suomi keskiarvo

Lähde: OECD Economic Outlook 79.

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Kilpailu – kaksi kanavaa

- Talouden kasvupotentiaalia voidaan nostaa lisäämällä kilpailua (erityisesti) hyödykemarkkinoilla
 - kehittämällä ja purkamalla sääntelyä
 - alalle tuloa helpottamalla
- Kilpailun lisääminen markkinoilla vaikuttaa elintasoomme kahden eri kanavan kautta:
 - Kanava #1: Kilpailu => hintamarginaalit
 - Kanava #2: Kilpailu => tuottavuuskasvu

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Kanava 1: Kilpailu ja hintamarginaalit

- Kilpailun lisääntyminen väli- ja lopputuotemarkkinoilla vähentää yritysten hinnoitteluvoimaa ja supistaa hintamarginaaleja
 - Hintamarginaali \approx hyödykkeen hinnan ja todellisten tuotantokustannusten (ml. pääomapanoksen kustannus) erotus
- Yritysten markkinavoiman väheneminen
 - Vähentää epätäydellisen kilpailun aiheuttamia tehokkuustappioita
 - Hyödykkeiden hinnat laskevat ja tuotanto kasvaa
 - Kulutuksen ja työllisyyden kasvu nostaa kuluttajien hyvinvointia

Kilpailun kiristymisen vaikutus

("Pitkä aikaväli")

Kilpailu kiristyy
hyödykemarkkinoilla

Yritysten markkinavoima
pienenee

Hintamarginaalit
supistuvat

Hintataso laskee

Hyödykkeiden kysyntä
kasvaa

Hyödykkeiden tuotanto ja
työn kysyntä kasvavat

Työllisyys ja reaali-palkat
kasvavat

Kulutus kasvaa
Kotitalouksien hyvinvointi lisääntyy

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Aino – kokonaistaloudellinen malli Suomen taloudesta

- Suomen Pankissa kehitetty dynaaminen yleisen tasapainon (Dynamic General Equilibrium, DGE) malli
 - D(S)GE-mallien tavoitteena on kuvata systemaattisesti talouden eri toimijoiden ja sektoreiden käyttäytymistä
 - Mallien avulla voidaan arvioida politiikkamuutosten vaikutuksia talouden käyttäytymiseen yli ajan sekä pitkän aikavälin vaikutuksia
- Aino-mallilla arvioitu myös kilpailun kiristymisen vaikutuksia Suomen talouteen
 - Vaikutukset kotitalouksien hyvinvointiin selkeästi myönteisiä pitkällä aikavälillä

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Kilpailun kiristyminen Suomessa – mallilaskelmia (Aino-malli /SP)

	2 vuoden jälkeen	5 vuoden jälkeen	Pitkällä aikavälillä
Yksityinen tuotanto, %	0.5	1.4	2.9
Yksityinen kulutus, %	-0.7	-0.2	2.5
Yksityiset investoinnit, %	2.8	3.8	3.7
Työllisyys, %	0.5	1.1	1.7
Reaalipalkka, %	0.4	1.1	2.8
Palkkaveroaste, pros.yks.	0.1	0.2	-0.7
Hyvinvointi, %			1.2

Lähde: Kilponen, Juha – Ripatti, Antti (2005): Kilpailun lisääntyminen työ- ja hyödykemarkkinoilla. Suomen Pankki, Euro & talous 1/2005, 71–75.

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Kilpailun kiristyminen Euroopassa - mallilaskelmia (IMF)

	Hyödykemarkkinareformi	Työmarkkina-reformi	Yhteisvaikutus %
Euroalue			
BKT	8.6	3.5	12.4
Kulutus	4.9	3.3	8.3
Investoinnit	17.0	3.5	21.2
Työllisyys	4.5	3.6	8.3
Hyvinvointi	1.9	0.9	2.4
Muu maailma			
BKT	0.7	0.2	0.8
Kulutus	1.0	0.3	1.3
Investoinnit	0.5	0.1	0.7
Työllisyys	0.1	0.0	0.2
Hyvinvointi	0.9	0.3	1.2

Lähde: Bayomi – Laxton – Pesenti (2004), Federal Reserve Bank of New York Staff Report No. 182

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Kanava 2: Kilpailu ja tuottavuuskasvu

- Kilpailun lisääntyminen väli- ja lopputuotemarkkinoilla nopeuttaa talouden tuottavuuskasvua ja siten pitkän aikavälin talouskasvua.
- Tätä kilpailun tuottavuuskasvua nopeuttavaa vaikutusta ei pidä ottaa itsestään selvyytenä:
 - Miksi yritykset toisinaan valittavat, että liian kireä kilpailu on heikentänyt niiden mahdollisuuksia toimia innovatiivisesti?
 - Entä miksi meillä on olemassa yhtä aikaa sekä kilpailua osaltaan rajoittava patenttijärjestelmä että kilpailun lisäämiseen tähtäävä kilpailulainsäädäntö?

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Kolme kysymystä

- Kysymys #1: Mitkä ovat ne olosuhteet, joissa kilpailun kiristyminen todennäköisimmin nopeuttaa tuottavuuskasvua?
- Kysymys #2: Minkälaisilla politiikkatoimilla voidaan vaikuttaa toimialan kilpailullisuuteen siten, että innovaatiotoiminta lisääntyy?
- Kysymys #3: Miksi joillakin markkina-osapuolilla saattaa olla omasta näkökulmastaan luonteva kannustin vähintäänkin jarruttaa kilpailun lisäämistä?

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

#1: Kilpailun luonne

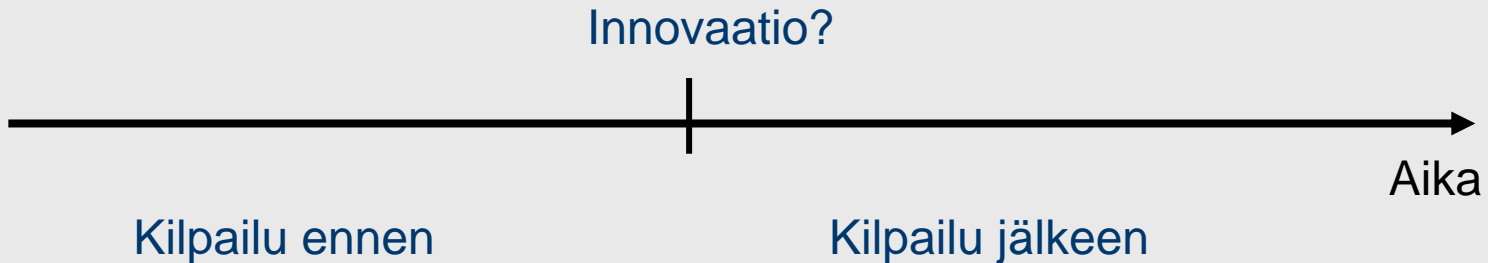
- Perinteinen näkökulma: Kilpailu \approx staattinen ilmiö
 - Kuluttajat saavat kireän kilpailun ansioista nykyisiltä valmistajilta jo markkinoilla olevia tuotteita edullisesti
 - Kilpailua arvioitu mm. yritysten nykyisten markkinaosuuksien perusteella
- Uudempi näkökulma: Kilpailun vaikutukset dynaamisia ja näkyvät tuottavuuskasvua nopeuttavana rakennemuutoksena
 - Markkinoille tulevat uudet tuotteet ja toimintatavat
 - Uusien yritysten alalle tulo ja vanhojen alalta poistuminen
 - Kilpailun indikaattoriksi sopii markkinaosuuksien muutos

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

#1: Kilpailua tänään vai huomenna?

- Toimialan kilpailullisuuden vaikutusta yksittäisten yritysten innovaatiotoimintaan on syytä tarkastella kahdessa eri ajanhetkessä
- Kuinka kireää kilpailu on ennen kuin yritys on tehnyt innovaation (*pre-innovation*) ja kuinka kireää se on innovaation tekemisen jälkeen (*post-innovation*)?

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

#1: Vähemmän huomenna?

- Kilpailun kiristyminen hyödykemarkkinoilla saattaa vähentää onnistuneesta innovaatioista odotettavissa olevia tuottoja
 - Ilmeinen jatkokysymys: Voiko se silti lisätä kannustimia tehdä tutkimus- ja kehitystoimintaa?
 - Vähemmän ilmeinen vastaus: Kyllä voi, kunhan
 - kilpailun lisääntyminen nakertaa suhteellisesti enemmän voittoja, joita yritys ansaitsee *ennen* kuin se on tehnyt innovaation, kuin se nakertaa niitä voittoja, joita yritys ansaitsee mahdollisen innovaation *jälkeen*.

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

#1: Sama toisin sanoin

- Kun kilpailu markkinoilla (*competition in markets*) kiristyy, kannustimet päästä irti nykyisen heikon kannattavuuden tilasta tai sen uhasta voimistuvat.
- Niinpä päädytään kilpailemaan markkinoista (*competition for markets*).
 - Niin voidaan tehdä mm. monipuolistamalla nykyisiä tuotteita ja palveluita, kehittämällä kokonaan uusia hyödykkeitä tai luomalla täysin uusia teknologioita ja markkinoita

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

#1: Yhteenveto

- Keppi-ja-porkkana -vertauskuva:
 - Kilpailun kiristyminen tänään \approx keppi, jonka aikaisempaa napakampi "sivallus" kannustaa olemaan muita parempi
 - Porkkana \approx innovaation tuoma huomisen kilpailuetu suhteessa toimialan muihin yrityksiin
- Yhteenveto: Onnistunut innovaatio auttaa "pakenemaan" kovaa kilpailua (*escape competition -effect*)

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

#2: Poliittikatoimet ja kilpailu

- Kilpailua rajoittava patenttijärjestelmä ja kilpailun lisäämiseen tähtäävä kilpailulainsäädäntö eivät ole keskenään ristiriidassa:
 - Kilpailuviranomaisten toimet ovat tapa nostaa *innovoimatta jättämisen kustannuksia*.
 - Patenttijärjestelmää puolestaan *palkitsee onnistuneen innovaatiotoiminnan*.
 - Patenttisuojan lisääminen vastaa siten mainitsemassani keppi- ja-porkkana -esimerkissä aikaisempaa suurempaa porkkanaa.

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

#2: Kilpailu ja alalle tulo

- Alalle tulon esteiden poistaminen ja Euroopan integraatio ovat helpottaneet uusien yritysten ja ulkomaisten toimijoiden alalle tuloa.
- Riski jo alalla olevien toimijoiden näkökulmasta on, että kilpailu ja alalle tulo yltyvät, elleivät ne tehosta toimintaansa.
 - Kyse on markkina-asemien puolustamisesta tuottavuutta nostamalla (*escape entry -effect*)
- Kansainvälisen kaupan lisääntyminen ja ulkomaalaisten yritysten markkinoille tulo nopeuttavat toimipaikka-rakenteiden muutosta ja vanhojen tehottomien yritysten alalta poistumista.
 - tärkeä tuottavuuskasvun lähde

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

#3: Paha, pahempi, kilpailu?

- Kilpailun lisäämisellä on myös vastustajia, vaikka sen kokonaisvaikutus olisi kansantalouden kannalta positiivinen
- Tämä on ymmärrettävää monesta näkökulmasta:
 - kilpailun kiristäminen saattaa vahvistaa joidenkin toimijoiden asemaa, mutta vastaavasti heikentää toisten
 - kustannusten ja hyötyjen erilainen ajoitus
 - usein kustannukset tulevat etupainotteisesti, mutta hyödyt vasta hieman myöhemmin
 - monien myönteisten vaikutusten, kuten tuottavuuskasvun nopeutumisen, havaitseminen ja yhdistäminen kilpailun kiristymiseen ei ole helppoa

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

#3: Kilpailu ja luova tuho

- Tosiasia: tehottomien yritysten konkurssien ja toimipaikkojen sulkemisten myötä tuhoutuu myös työpaikkoja
- Tämä tapahtuu samaan aikaan kun uusiin yrityksiin ja innovoinnissa onnistuneisiin kasvaviin yrityksiin syntyy uusia työpaikkoja.
- Tämä kilpailun aikaansaama ja yrityskenttää myllertävä "luova tuho" ja tuottavuuden kasvu kulkevat siis käsi kädessä

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Luova tuho ja turvaverkot

- Tuottavuuden kasvu tai jonkin toimialan tehokkuuden parantuminen rakennemuutoksen seurauksena on laiha lohtu työpaikan menettävälle osalle ihmisistä
- Julkisia turvaverkkoja ja uudelleen koulutusta tarvitaan, jotta myös työpaikkansa menettäneet pääsevät mahdollisimman nopeasti takaisin työelämään
 - On kuitenkin tärkeää, että turvaverkot ovat kannustavia, eivätkä lukitse ihmisiä

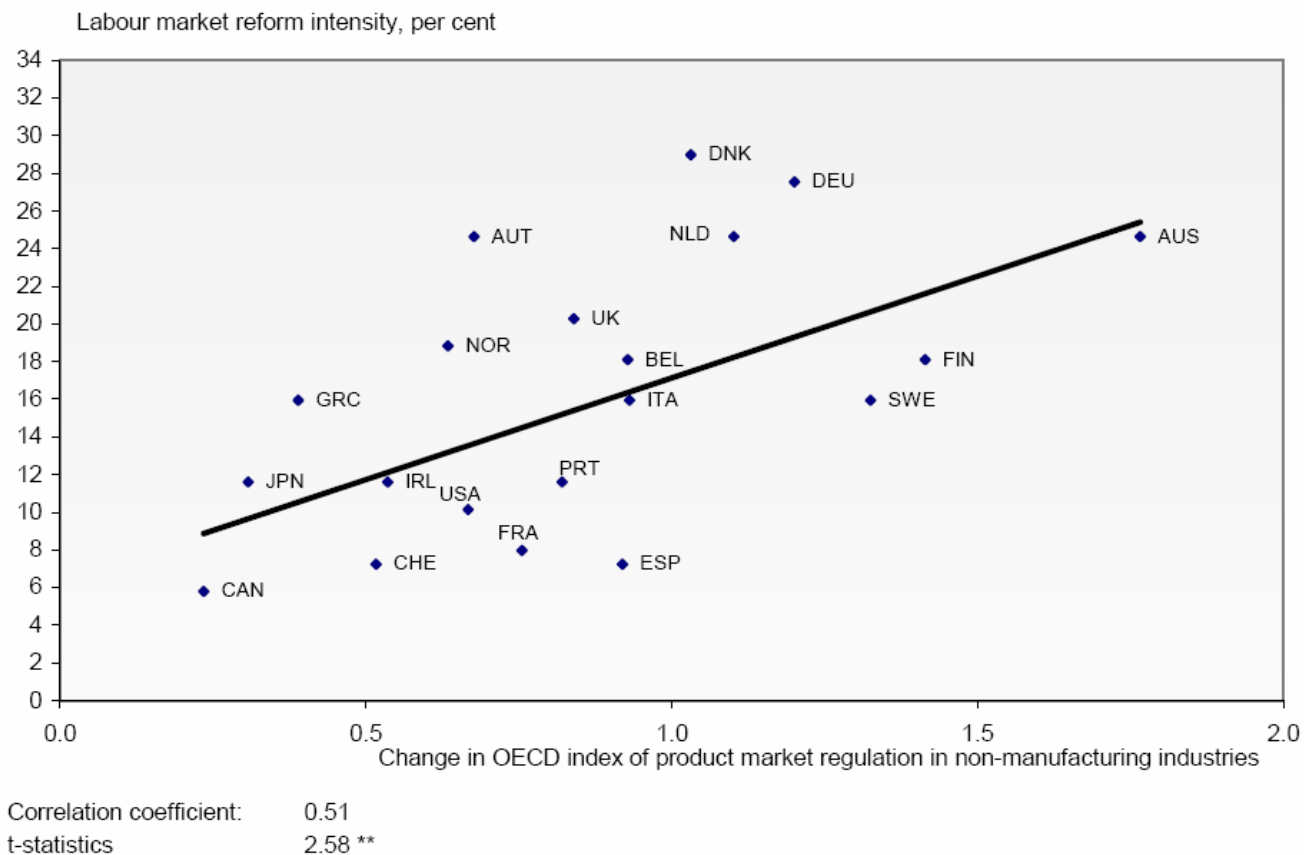
EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Kilpailu ja työmarkkinat

- Hyvin toimivat työmarkkinat ovat myös eräänlainen "turvaverkko"
 - Toimivat työmarkkinat vähentävät riskiä, että kiristyneen hyödykemarkkinakilpailun vuoksi alalta poistuvien yritysten työntekijät jäisivät työttömiksi
- Hyödykemarkkinakilpailu näyttäisi myös myötävaikuttavan työmarkkinoiden uudistukseen
 - OECD:n tutkimusten mukaan työmarkkinoiden sääntelyn purkamista on usein edeltänyt kilpailua lisäävät muutokset hyödykemarkkinoilla muutamia vuosia aiemmin.

Hyödykemarkkinakilpailu edeltää työmarkkinauudistuksia?

Figure 34. Changes in product market regulation over 1993-1998 and intensity of labour market reforms over 2000-2004

Lähde: Brandt et al., 2005, OECD

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Lopuksi kolme johtopäätöstä

- Johtopäätös #1:
 - Päätöksiä sekä oman sukupolvemme tulevasta että tulevien sukupolvien hyvinvoinnista tehdään jo tänään
 - Julkisten palveluiden ja tulonsiirtojen ylläpitäminen ja kehittäminen edellyttää vankkaa talouskasvua myös jatkossa

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

- Johtopäätös #2:
 - Kilpailun lisääminen hyödykemarkkinoilla on yksi tärkeimmistä käytössämme olevista instrumenteista, jolla voimme vaikuttaa kansantalouden pitkän aikavälin kasvuedellytyksiin ja siten valintamahdollisuuksiimme
 - Erityisesti palvelualan kilpailun lisääminen on paitsi kotimainen, myös eurooppalainen haaste
 - Kilpailua voitaisiin lisätä saattamalla palveludirektiivi voimaan

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

- Johtopäätös #3:
 - Kilpailun lisäksi tarvitsemme yhteisvastuuta, solidaarisuutta, joka pitää yhteiskuntaa koossa ja varmistaa, ettei kukaan jää osattomaksi kilpailun ja tuottavuuden tuomista hyödyistä
 - Julkisia turvaverkkoja on kehitettävä siten, että ne ovat kannustavia mutta eivät lukitsevia